

LA REVELACIÓ LITERÀRIA DE L'ANY

ILLES PERDUDES

MICHAEL ANGLARILL

L'antropòleg Albert Sánchez Piñol, autor de la novel·la 'La pell freda'

Intensitat, freqüència i direcció de l'esperança

GERARD HORTA

La primera novel·la de l'antropòleg Albert Sánchez Piñol, 'La pell freda', ha estat la revelació de les lletres catalanes de la temporada amb un èxit molt destacable de vendes i de crítica

L'entrada a l'hivern del 2001 va acollir una novel·la tan dura com recomanable de Llorc (*Camaleó*, Proa), l'especificació de la qual tenia lloc en una petita illa i el mar que l'envoltava; l'hivern del 2002 ha emparat la primera novel·la d'Albert Sánchez Piñol, que ha conduït l'acció cap a un illot quasi antàrtic penjat d'un fil al bell mig de la mar eterna cantada per Iggy Pop. La coincidència incita a reconèixer la necessitat de tants autors de superar els marcs urbanoindustrials contemporanis per plantejar el camp cru de les relacions humanes. Gairebé gosaria dir-se que tota la novel·lística occidental s'hauria d'enquibir sota l'epígraf del gènere de *terror* (amb les subvariants de *drama*, *comèdia*, *aventura*, *psicològica*, etc.), com a reflex explícit de la condició dels éssers a Occident: un immens atzucac, un cul de sac fosquíssim en la lluita per donar sentit a la follia que resta clavada a les consciències d'autors i de personatges, i que els acompanya inevitablement vagin on vagin, per més escarransida i llunyana que sigui l'illa en què desembarquen. Com escriví el sociòleg Georg Simmel el 1908 (*Sociologia*, Dip. de Barcelona-Ed. 62), "tot el que comuniquem a una persona amb paraules o d'una altra manera qualsevol, fins i tot el que és més subjectiu, més impulsiu, més confidencial, és ja una selecció del tot anímic real; si qualsevol persona expressés aquest tot anímic real d'una manera precisa tocant al seu

contingut i la seva successió, aniria -si m'és permesa una expressió paradoxal-al manicomi". Per a joia dels lectors, ni *La pell freda* ni Sánchez seran reclusos en un centre psiquiàtric (una vella tradició europea): les seves pàgines anuncien el plaer implícit de topar-hi alguna cosa més que una bona novel·la d'aventures embolcallada en uns avinents disseny de la coberta (H. Batet), amb fotografia inclosa (M. Heissner).

L'APOCALIPSI ÉS ARA

L'argument del llibre enxampa per la seva potencialitat, així i tot no és aquí que se'n farà cap síntesi: les troballes de l'obra cobreixen espais molt amplis que cal remarcar. A la incisiva entrevista de H. Morén a Sánchez en aquest suplement (31-X-2002), s'hi palesava la distinció de l'autor en virtut d'antropòleg, ciutadà condemnat a l'estranyament perpetu, tan desclassat com un escombriaire, un fuster o un pagès, per bé que coneixedor de les eines mitjançant les quals la disciplina etnològica ha anat erigint el catàleg amagat del ventall humà de representacions del món. Un ventall contradictori i apassionant, en què l'*altre* acaba remetent cop rere cop al mateix individu, a la mateixa societat constituïda en *observadora*. El Sánchez antropòleg fraternitza amb el Sánchez indígena català (les referències a la consciència irlandesa -existencial i política, de militant de l'IRA- del protagonista anònim de la novel·la sota la miserable ocupació anglesa no són anecdòtiques), mentre els conflictes individuals belligeren amb els conflictes col·lectius. En queda, a l'interstici que uneix els *dintre* i els *fora*, un estat liminar, dinàmic, estructuralment inestable, recobert d'una pell (teixit que separa l'interior i l'exterior, llampec sovint inharmoniu de la fúria que desencadena la trobada) freda. Les tenebres no habiten en la fredor d'aquesta pell; rau, per contra, en l'acte mateix de la diferenciació antropocèntrica: allà on la pell freda és la pell del monstre, la pell calenta d'alguns humans i societats anihila universos, vides i esperances.

Novel·la magnífica en què l'estremiment emocional avança junt amb l'aventura i, sobretot, amb una reflexió contínua sobre els conflictes contemp-

ranis a escales diverses, la qual du el lector a plantejar-se els vaivens dels processos històrics de les societats occidentals amb un sòlid rerefons argumental entorn de la reivindicació de la llibertat i l'obertura del pensament davant de les multiplicacions de percepcions del món. Hi són Conrad, Lovecraft, De-foe, Stevenson (*L'estrany cas del dr. Jekyll i Mr. Hyde* data del 1886, en plena efervescència europea de la medumnitat i l'afiorament de les personalitats *altres*), i hi ha el gran Poe (recordin l'impactant final de *Les aventures d'Arthur Gordon Pym*, traduït per F. Parcerisas); hi ha el cinema de ciència-ficció (*Solaris*, de Tarkovski i Stanislav Lem, i les més recents *Esfera* i *Horizonte final*) encaminat a remarcar que la suposada monstruositat dels enemics no seria sinó un reflex de la monstruositat pròpia, que la consciència rebutja d'integrar com una part de si mateixa; i hi ha *Apocalypse Now* de Coppola -Brando s'endú al cau la Bíblia, un resum de *La branca daurada*, de Frazer, i *From ritual to Romance*, de Weston- com a afirmació que si les tenebres són inherents a la condició humana, l'anhel dels poders estatals i mediàtics de projectar-les en la dissidència esdevé la consagració del viatge al fons de la nit en què Occident roman enclavat.

Supervivents, resistents, veïns sentenciats a conuiu, oficials atmosfèrics reptint-se en el desconcert convertits en colonitzadors inconscients. Més lluny contrabandistes, i un desconsol ferotge, profund, dolorós. Dit altrament: un orfe irlandès caigut d'Europa i confrontat a Batís Caffó, Aneris i els éssers granotots oceànics, ficats en un illot. Homes acarats a si mateixos, val la pena llançar-se a *La pell freda* de cap i amb els ulls oberts. Poca cosa en termes quantitativs, es pensarà: ara bé, ¿com insistir que la màxima acció es dona sempre dins l'ànima, que des de la seva infinitud demana ben pocs espais per realitzar-se en el guerrear del món? Perquè l'acció física i psicològica és vibrant, fantàstica. Sánchez teixeix una trama captivadora, lleugera i trepidant en les formes narratives, i a més densa en simbolismes i qualitats reflexives -novel·la fàcil de devorar i laboriosa de compondre-. El fil narratiu enxampa el lector a l'inici per portar-lo, en un *crescendo* articulat intel·ligentment, a un desenllaç trasbalsador. A més, el cos de pensaments que s'hi desenvolupa fuig de moralitzacions. L'articulació del relat és brillant, i els trets dels personatges, els continguts que es posen al descobert i els trànsits emocionals que se succeeixen es tracen amb coherència a l'hora de mostrar l'heterogeneïtat de les racionalitzacions possibles en la trobada fatal a l'illot.

LECTORS EXPOSATS A L'ABISME

Distincions diverses, com ara la lévi-straussiana entre humanitat i animalitat a partir de l'incest, esdevenen recursos per suggerir vicissituds i paisatges. S'exposa als lectors a l'abisme i se'ls obliga a penetrar el miratge. És així que *La pell freda* convoca, entre altres, dos dels grans conflictes dels occidentals: les vivències de la sexualitat i la violència. El final és terrible, per les possibilitats distintes que implica i perquè es desitjaria que la novel·la continués. El lector pot triar si la gran batalla universal és aprendre a matar o aprendre a estimar. La segona fa més mal, si bé és potser l'única oportunitat d'agermanar-se amb un mateix i amb el món. Frazer descrigué al final de *La branca daurada* morts, continuïtats i un crepuscle. I malgrat tot, encara que el Sol declini, els noms de l'esperança són infinits. Ave Maria, Sánchez Piñol, benvingut al present d'esperança i tarquim.

Praga

MIQUEL DE PALOL

En els temps en què era jove i indocumentat, i per tant m'ho podia permetre, procurava viatjar fora de temporada, quan no tan sol veus les coses tal com són i sense turistes, sinó a més més barates. Per desgràcia, els horaris laborals i escolars ja fa temps que m'han enviat sense remei al gregarisme dels horaris. Amb turistes o sense, Praga continua sent una ciutat fascinant, i després de passar-hi uns dies en una pregunta, més enllà de la bellesa i bona conservació dels edificis, què és el que fa que un tingui la impressió d'estar-se passejant per una ciutat antiga en bon estat, per un d'aquests llocs inoblidables i meravellosos per on no tan sols els sentiments poden esplaiar-se en dimensions més o menys romàntiques, sinó que a més la raó hi pot reconèixer els elements reals d'una altra època, d'un temps pretèrit tocat per la cohesió entre les seves diverses dimensions.

Praga -el seu nucli vell- és una ciutat bàsicament barroca, amb una certa proporció d'edificis que van des de finals de l'Edat Mitjana fins a l'eclecticisme del segle XIX. Però Barcelona té un nucli antic medieval, amb incrustacions posteriors que bàsicament hauria de ser reconeixible com a tal, i petits nuclis del XVIII i del XIX. Aleshores, ens preguntem, com és que un es passeja per Praga i té de debò la impressió d'estar passant pel mateix lloc que van visitar Mozart, Goethe i tants d'altres, i en canvi es passeja pels llocs amb més imprompta històrica de Barcelona -el Barri Gòtic, per exemple-, i té la impressió de visitar un recinte de parc temàtic? Com és que un es passeja pel centre antic de Sarrià, o pel centre de Begur -cito els dos exemples que de manera més recent m'han entrat- i sembla que haguem anat a parar a un Village Catalan de les benzineres de les autopies franceses?

En un primer impuls, hi ha la temptació de dir que és perquè la política d'eradicació d'elements extemporanis -rètols lluminosos, paperes, anuncis, fanals moderns i peces actuals- no ha estat gens rigorosa. Però a Praga, com fins i tot a Roma, com fins i tot a Florència, per citar d'altres llocs envejables, també s'han escapat peces d'aquesta mena, i l'efecte no està espatllat com aquí. L'explicació cal buscar-la entre els complements, en les infraestructures, en especial la fusteria, portes i finestres, i els paviments, les voreres i les llambordes. El terra és el que trepitja el visitant, i per un terra vell les deixalles i la brutícia hi passen de llarg d'una manera com no ho faran mai en un terra nou, on la porqueria ressaltava posada en evidència, perpetuada.

Això que en d'altres llocs s'ha conservat amb tota cura és el que cohesiona el caràcter d'un lloc, el que aquí ha estat destruït de manera sistemàtica, el que fa que tot sembli recent, tronat i brut, com de plàstic barat. Molt de disseny i molta estètica, però no ens enganyem, el que caracteritza Catalunya és la seva absoluta falta de criteri històric, és la indiferència estètica, és la generalització gairebé absoluta del mal gust.